

*De Volkskrant*, 11-05-2012

Interview door Karin Veraart met Kathenka Woudenberg over *Narciss*.

Ze voelde helemaal geen neiging er ook maar ooit iets mee te doen. Anderen vóór haar hadden immers al een lans gebroken voor de zaak van haar 'foute' familie, neef Helmert zelfs tot in het theater. Maar het bleef kriebelen bij actrice Kathenka Woudenberg. Nu is er haar verhaal.  
door Karin Veraart

'*Narciss*' staat er in krijt bij de kleedkamer in Theater Bellevue. Kathenka Woudenberg gooit de deur met een zwaai open: 'Helemaal voor mij alleen', zegt ze vrolijk. Hier hangt haar kostuum, staan de schoenen die ze net heeft gekocht. *Narciss* is haar voorstelling, een solo. Preciezer: een dialoog voor één actrice. Een vrouw die verward is in een gesprek, een heftig gesprek, met zichzelf. Gerardjan Rijnders heeft de tekst geschreven en regisseert het. Maar zij voert het, het is haar gesprek.

Kathenka Woudenberg (51) is een tijd weggeweest uit de landelijke theaterwereld. Peinzend: 'Pakweg tien jaar geleden zaten we met Het Volksoperahuis ook in deze kleedkamer, daar moet ik nu vaak aan denken. Dat was een van de laatste dingen die ik deed en waarvan ik ook ontzettend van genoot.' *De Tweede Stem* heette die muziektheaterproductie, over – onder meer - Gert en Hermien. Erg leuk. 'Ja. Maar ik voelde: vanaf nu moet het vanzelf gaan. Ik ga niet meer leuren met mezelf.'

Er wrong iets. Er wrong van alles. Het verleden, toch. Het verleden van haar vader en dat van haar grootvader. De laatste: NSB'er met een indrukwekkende staat van dienst. De eerste: slachtoffer van diens keuzes. Het was nooit een geheim. Sterker nog: Kathenka's vader Dick trad er in de jaren zestig mee naar buiten, bij Bibeb, Ischa Meijer. Er kwam een stichting voor lotgenoten. Er werd zoveel over gepraat dat je er geen last meer van kón hebben. Toch?

Alles moest kunnen

Alles was bespreekbaar

Dus was niets meer bespreekbaar

(uit *Narciss*)

'Als de naam van mijn grootvader in een geschiedenisboek opdook, riep ik meteen: ja hoor, dat is mijn grootvader. Opdat ik het niet *niet-gezegd* had. Dat bepaalt je leven wel. Ikzelf had niks meegemaakt, vond ik ook. Dus: je hebt niets te vertellen in de schaduw van die geschiedenis waarover je maar beter je mond kunt houden.'

'En dan actrice worden. De aanacht zoeken. Ik heb overal gespeeld, ik deed aan heel veel dingen mee, ik was best succesvol. Maar dat begon zo een beetje te wankelen en toen realiseerde ik me: ik wíl dit ook helemaal niet meer, ik wil dat hele toneel niet meer, want op een of andere manier is dat ook een sluier voor iets.'

'Achteraf denk ik dat het niet zo was, hoor, maar toen – toen had ik het gevoel dat het theater, het succes, het steeds in de publieke belangstelling staan als het ware iets moest goedmaken. En dat ik dat tegelijkertijd niet wilde. Ik wilde niet dat er iets goed te maken viel. Zo kwam ik in een soort spagaat terecht. Toen ben ik in quarantaine gegaan. Als een monnik gaan leven in Deventer. Ik wilde weten wat het was om zo maar te 'zijn', niet steeds ergens achteraan te snellen. Ik heb een kind gekregen, ben een gewoon gezinsleven begonnen. Dat heeft me heel erg goed gedaan.'

Ze schudt eens met haar dikke bos krullen. 'Langzamerhand kon ik een beetje wakker worden, me realiseren dat ik natuurlijk zelf iemand ben. Met een vak waarvan ik gewoon houd.' Aarzelend: 'Ik begon een beetje bestand te raken.'

Bestand tegen het confronterende, misschien wel angstwekkende idee dat ze toch wat zou doen met het verhaal van het verleden. Op haar manier. Er groeide het besef dat ondanks al die openheid, er ook een heleboel niet was gezegd. 'Kijk mijn grootvader, ja hij was echt wel een hele grote jongen in de organisatie. Aan het eind van de oorlog is hij opgepakt en heeft hij heel lang in de gevangenis gezeten. Maar al zijn tanden zijn ook uit z'n bek geslagen. Hij heeft aan de ketting gelegen. Het waren geen simpele of gewone omstandigheden.

'Mijn vader zat in Duitsland op een Hitlerjugendschool. Die kwam op zijn 16de, 17de erachter dat ie aan een heel verkeerde kant was opgegroeid. Hij heeft in kampen gezeten waar ze hem mishandeld hebben. Zo ook zijn zuster, mijn tante. Zijn andere broer, de vader van Helmert, was al aan het Oostfront overleden. Dat zijn de bekende feiten, dat weet ik al m'n hele leven. Maar toch, de martelingen, de vernederingen, de onzekerheid. En m'n tante... het komt wel in het stuk voor.

Lieve tante  
Je bent dood  
Op je crematie mocht niemand spreken  
Uit angst voor 'ontmaskering'  
Je hele leven was je eigenlijk 'ondergedoken'  
Je meisjesnaam, ook de mijne  
Hield je voor je  
(uit *Narciss*)

'Ze wilden het bespreekbaar maken, maar ze moesten het ook overleven, en omwille van dat laatste is er dus ook veel gezwogen. Als kind ontwikkel je een raar soort loyaliteit - heel gecompliceerd. Een lotgenoot was je vriendinnetje op de middelbare school nooit echt. Niet op die manier. Je houdt vaak je mond.'

En dan op later leeftijd, zegt ze, krijg je te horen: "God, daar heb je haar. Zij wil er ook nog wat mee doen". Bijna alsof je het gaat gebruiken.' Vervolgens, enthousiast: 'Dat vind ik mooi aan de manier waarop het met dit project is gegaan.'

*Beste Gerardjan*, zette ze erboven, alsof het een brief was, of een soort dagboek. Zelf had ze hem benaderd, in een impuls aangeklopt. 'Ik had net een boek gelezen van Herta Müller, *Atemschauckel*, over een Roemeen van Duitse komaf die in een Russisch strafkamp belandt. De hoofdpersoon is daarbij homoseksueel - dat is m'n vader ook gebleken. Ik dacht: ik ga dat boek spelen en daarmee de dingen een plek geven. Gerardjan las het boek en zei: allemaal goed en wel, maar ga jij eerst je eigen ervaringen maar eens opschrijven, dan zullen we zien wat we daarmee kunnen.'

Al dat begrip  
Al die empathie  
Al dat inzicht  
Maar intussen was je jezelf aan het wegstrepen  
Aan het wegpoetsen  
Je loste op in al dat begrip  
Je verdronk in al dat begrip  
Daar ga ik iets aan doen!  
Wat dan?  
Wacht maar af  
(Uit *Narciss*)

Pauzeert even. 'Het was óók leuk om te doen. Ik begon half april en half juni heb ik het als één groot pakket - zo op de bus gedaan. Ik dacht meteen: oeps, dit kan eigenlijk niet. Ik wilde hem niet met mijn shit opzadelen, maar tegelijkertijd voelde dat eigenlijk ook niet zo. Dat heeft ermee te maken dat hij toch ook een bepaalde schaamteloosheid heeft. Plus, en dat wist ik uit eerdere samenwerking: hij neemt zijn materiaal gewoon goede manier heel serieus. Dan durf je ook schaamteloos over jezelf te zijn. Je weet dat het niet wordt misbruikt, sentimenteel wordt gemaakt of zo.'

'Gerardjan heeft vervolgens de koe bij de hoorns gevat, is meteen tot de kern van de tekst gekomen. Waar ik mezelf al behoorlijk onomwonden vond, heeft hij de feiten sec op bepaalde manier tegenover elkaar geplaatst waardoor als het ware een gemoedstoestand ontstaat, waarmee ik als actrice aan de slag kan: een combinatie van woede en humor en lethargie. Het is een discussie, een voortdurend bevragen. Waardoor het stuk ook een universeel karakter krijgt.'

'Enerzijds is er het personage dat geneigd is te zeggen: laat maar. Het is zo ingewikkeld, zo vervelend voor andere mensen, zo verschrikkelijk zwaar. LAAT MAAR, LAAT MAAR, LAAT MAAR. En dan is er die ander. Die toch naar buiten is getreden, die iemand anders heeft verzocht te kijken naar het verhaal.' Die twee staan daar straks, verenigd in één Kathenka Woudenberg.

'Narciss. ja... Ijdelheid speelt natuurlijk een heel belangrijke rol. Voelen dat je het niet mag zijn. En het dan toch zijn. Het overleven van iets traumatisch levert, zonder dat je het wilt ook weer ijdelheid op. Want je bent ontoegankelijk. Maar daar mag niks van worden gezegd, want de oorzaak is te erg.'

'Therapeutisch? Absoluut. In de zin van: opluchting. Enfin, bij het leren van de tekst heb ik tranen gelaten, maar de grootste strijd werd geleverd voor het moment dat ik dacht: en nu ga ik Gerardjan Rijnders bellen. Daarmee nam ik het op voor mezelf en m'n vak.'

'Ik heb een jaar geleden mijn familie op de hoogte gebracht. M'n vader heeft het gelezen, het is best confronterend voor hem. Dat was een speciaal moment. Hij is over de 80. Maar hij kon wel verwachten dat dit zou gebeuren, met dat werk van mij.'

Rijnders, zegt ze, omschreef het zo: 'Het is 80 % autobiografisch en 100% fictief. Dat is heel erg waar. Nu ook met het repeteren, ik herken natuurlijk dingen uit mijn eigen verhaal, maar ik ben dat inmiddels ook aan het spelen. Die persoon die dat twee jaar geleden geschreven heeft – een blauwdruk van wie ik was. Ook door het hele proces dat eraan vooraf ging zit ik naar die mevrouw te kijken. En heb ik er bijzonder veel lol in om af en toe de draak met haar te steken.'

**\*Narciss** gaat 13 mei om 12.30 uur in première in Theater Bellevue, Amsterdam, en staat daar de hele maand mei in de Bellevue Lunchtheaterreeks; [www.bellevue.nl](http://www.bellevue.nl)